

TANDORI DEZSŐ

Egy küzdelem, kb. küzdelem, kb. leírása, leírása

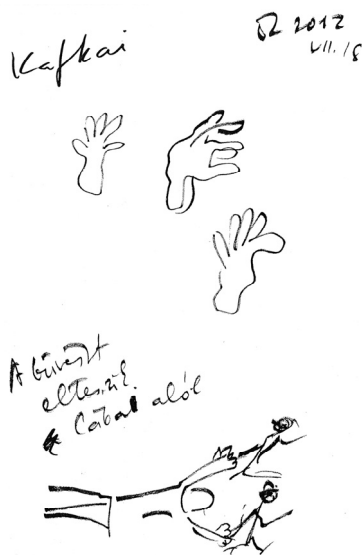
(E CÍM KAFKA NYOMÁN)

És ha jár veled
veszélyérzeted:
„Így írni is veszélyes,
így félni is veszélyes.”
(Jómagam)

„Az emléket meg,
ahelyett, hogy békén hagyánk,
csak nyavalygatjuk szegényt.
Mit neki emléknek lennie!
Lenne csak úgy!”
(Az Antitematizáló)

A Kis Tematizálatlan

Kudarcírás

A Nagy Tematizálatlan elérhetetlen a tudatunknak.

(2. Az egzisztencialitás = a tematizálatlan.)

3. Hogy ezt, emberi elmék, vágyak stb. miért rontjuk el még fokozatossággal?

4. S mégis: az igazi, a teljes tematizálatlanság elérhetetlen. Amit az imént említettünk: csak a halál. De a teljes, élő evidencialitás valami tematizáltsággal mindig csonka. Bár a tematizáltságokban – érzés, költészet stb. – mindig van tematizálatlan elem. Derekasán: a húshoz a leves, a leveshez a hús. A kimondhatatlan... az extázis... etc.

5. Hosszasan dolgoztam, napokon át A Nagy Tematizálatlanon. Rendelkezésre bocsátom itt, bár „égek vele”, munkám eredmények-vélhetőjét. Aludtam rá nap s nap, és – nem eredmény. Amatőr igyekezett. Musil mondta a minék-beszélő

misztikusokról, mit mondhatnak? Nagy fényességet láttak, angyal szólt hozzájuk... max. a testvérek a kimondhatatlan, felfoghatatlan érzelemmel, vonzalommal ott ültek egy kertben, szirmot szirmra hullani láttak, „egysziromesó”, adtam fordítóként a jelenségnek a nevet. Céloom itt megmutatni, mi a magamféle már-nem-író emberlélek-szellem munkája, melynek eredményét aztán elveti, és ha szerencséje van, valamire jut. Mire, ugyan, semmire. Ezt mondja el végül a Kis Tematizálatlan, amiben a kudarcos „Nagy” után maradtam.

Megj. A nálunk szinte teljesen ismeretlen Kurt Schwitters (1887–1948), kalandos dadaista-polgári-absztrakt-újítói világművész élete végén ránk hagyta az önmagáról, eredményeiről alkotott elragadtatott vélekedéseit is. Fura nekem. Hát én itt így nem vétkezem.

A Nagy Tematizálatlan

Schwittersnek, 125

Lepenőbe, keszkedőbe
kivisznek a tem...
...szemfedőbe, nagy-előre
a Nagy Tematizálatlanba,
e cím mint a dadaisták,
szürrealisták
apraja-nagyja!

Mű az is, ha jegyzeteimet nem írom össze, mivé.
Sőt!
De ez nem azt jelenti, hogy a meg nem írt mű is
mű.
Vagy hogy amit nem dolgozunk fel, az is.

Megszokod magadat, hogy nagyon érdekes vagy.
Persze, hogy másokat nem tudsz megszokni.
Mert nem vagy nekik érdekes, ennyire,

mint magadnak?
Mert eleve nem lehetnek ők is annyira érdekesek?

Ha már bárhol vagyok, alapján – fölös szó – az lesz, hogy
minden szó fölös szó, ha az, hogy valahol/bárhol vagyok,
alapvető. Lesz, hogy valahol utoljára voltam, az nem bárhol lesz,
de ma még bárhol.

Egy végtelenség, íme. A múltkor.

Talizmánizálatlan. (Haha. Komolyra!)

Ima.

Íme.

(„Kosztolányi”, is.)

De akarnám, hogy ez is mű legyen. Úgy, hogy nem írom.

APA

A magyar irodalomnak egy időben apahiánya stb. volt.

Ami egy marhaság. De:

Asperger – Parkinson – Alzheimer.

Nem akarom, hogy APA! Megismerni, olvasni stb.

Ki tudja, miket tudnék meg magamról. Festőket inkább!

Hogy én veled beszélgetni? Hozzád stb.? Magam végtelen időközön át néma vagyok és magam. Betegségemre valamit: erre sem adom időm. Akkor rád? Nem vagy madárkám, Főmedvém etc. A Nagy Tematizálatlan viszont lehetsz így. Része.

Bármennyire értek is valamihez, ott tömege, amihez nem. És ha ez kölcsönös hatás rendszere?

Nem „gyenge vagyok”. De akarni se.

Akarni is.

Szép Ernő: „Fáradt vagyok, nincs kedvem, magamról nem beszélek.” (Másról se. Haha! Jó vicc!!!)

Hol a határ? Mikor a kezdet az egyetlen biztos határ. De Hérakleitosz akkor hogyan? Nem határra határra határ vele/nála minden? Ha semmi sincs kétszer.

Érdekes ez? A rózsa: a rózsa = a rózsa. A határ... Stb.

A határ a stb.

Pontvers

A feszes forma.
Adja. Mit. Adva.
Nem hogy mit ad. Adva ad.

Egy verskötet tervezett mottója:

Sehol nem járok:
túl széles árok. (!!!)

Funkcionál egy pontvers-rész.

Az írás menne. Akarása nem megy.

Ha Klee láthatóvá teszi a láthatatlant, N. N. Á. a mondhatatlan helyett a nehezen mondhatónak a mondását kéri, én?
Mondhatatlanná teszem a mondhatót. Vagy más relációban, ez.

Menekülés a tematizálatlanba? Nem megy. Mert akkor már ez is tematizáltság.

Ennyire eleve-lennie-kell a tiszta tematizálatlannak?
A legnagyobb tematizálatlan: írok, mert úgy érzem,
kell, és akkor írok, és elemi, hogy NEM! Ez igazi tematizálatlan.
Bedarálja elemeit, s ebben nem én vagyok a cselekvő.

Könyveim, nézegetésük... Pár írói kapcsolat...
Még – bár rettegek érte – Madárkánk is... Kutyanánk...
Főmedvéimék, persze... Feleségem... A lakás...
Lehetne egy boldog életem.
És akkor nincs.
Rettegés – minimum – szervezetem belső árulásától,
működésétől.

A pontversben a tematizálatlan teremtődik meg a nem szokványos szerkesztődés által. A pontvers abból alakul ki, hogy alakul. Sőt, ez a pontvers. Mint a zene kb.

Ne panaszoljam a magányt. Ha az a jó épp, hogy meg tudok lenni magányosan. Mert élek.

Megyek olvasgatni. Csüggesztő egy rettenetes *Simenon*-fordítás. Ilyen még van ma? S közben agyon dicsérik.

Léleküdv egy *Villányi László*-kötet. Az *Ámulat*. Ámulatos, ahogy a szerelmi boldogság szövedékébe, áramaiba belefoglalódhat, beleéreződhet az élet sok szenvedése is, meghaladva, de áhítattal őrizve, és – joggal díjnyertes könyv! – a hihetetlen egység: lágyság és szókimondásé, szerkezet tudatos-kemény, álomszerű-határnélküli stb. egysége. Jó olvasni! Naná, szünetelek saját gyötrődéseimmel. Irodalom, elemi üdvöd, hasznod, áldó.

Függelék

A bűvész feldobja talpát

Idejegyezgetem, amiért ezt összesíteni kezdtem, a maiakat... aztán irány más „vizek”, a huszadik század magyar irodalma.

Írtam hát, így, ma:

Kvázi aforizma: A különbségek nem is mindig magukban a dolgokban vannak, de értékelésükben. Bennünk van ez.

A zene látványosan hozza létre magát, mert nem látvány.

A festett kép stb. szerencsés, mert fogalmunk szerinti is. Hah!

Az írás külön szerencséje csak, ha fogalmin túli, szavakon túli. Igaz, ez a legcsodásabb Nagy Tematizálatlan, akkor.

Előadóként nekem soha semmi nem jutna eszembe. Nincs tudásom, inkább tudásképeségem. A névelőket felejttem stb. De: hogy soha nem jutna az eszembe semmi, ez nem épp a legnagyobb jó? Mikor a világban a gyorsabb, a tökéletesebb, a több, az örökebb, a múltóbb – ez is egyfajta „örök”-ség – a legeszményibb? Ez az, Öcsi! Ha általában nem jut semmi az eszedbe, kevés. Soha ne jusson.

Majd: nem leszel, akinek soha.

Ki a semmit tudod, gazdag, végzett, hatalmas... idézem kb. Kosztolányit, ahogy Csáthhoz szól. És Kosztolányi, minden gyarlósága ellenére, ezekkel az elemit-közérthetően-cáfolhatatlan helyeivel a legnagyobb. Szép Ernő a „pesszim” – s szépcsodája – felmutatásával, Kosztolányi: ezzel a két legnagyobbam. Hát az *Esti kérdés?* J. A.? Hagyom.

Nem írtam ezt? Gyerekkorom óta játszottam. 5-6 évtizeden át hatalmas házi bajnokságokat, végül csak egyedül is. Abbahagytam. Nagy Tematizálatlan: ahogy nem is gondolok a bajnokságokra. Melyek éjjel-nappal – !!! – zsongtak fejemben szereplőikkel, eredményeikkel. S most nem az, hogy „mi ez”, kérdem Füst Milánnal.

De hogy velem mi történik?
Senki rá/rám nem kérdez.
Ki lát engem???
Ki bír látni?
Öcsi, ember, hé, mi történt veled?
Meg fogsz halni hamarost?
Vagy neked már minden – élet?!

Egyszerre két este van, így Weöres, és mindkettő csak festve van. Ld. elemezésemet valahol. Harmadik az igazi. Nem, Weöres nagyúr! Az az igazi, hogy kettő van, festve, a feloldás már nem az igazi. Nem a világ, már. Hm-hm.

Az emlék/ezés a legrosszabb tematizálás. Mert valami végre nyugton lenne, de mi nem hagyjuk. Versbe:

Valami
megléhetne
békén, de mi
nem hagyjuk.

Mert mi nem lehetünk meg békén, és nekünk minden:
mi vagyunk.

Minden külön megvitatás helyett:

A Valami úgy Valami,
Ahogy Valami Valami.
A Tandori úgy Tandori,
ahogy Tandori Tandori.

Valami = egy irodalmi hely neve, kis változt.

Párbeszéd:

– Ijesztő.
– Igen. Olyasztó.

Olyasztó mű – ez szisztéma lehet kiadó, lap stb.

Ld. APA

– Mi is? Az előbb még tudtam, hogy nem akarok
semmit! De...
Én is a logika mentsvárába menekülök.

A semmiféle-versformába/semmitféle élet nem fér.
Semmilyen életformába...
Nem? De akkor mit beszélünk?

NAGYON NEM AKARNÉK MÁR SZÓLNI. EZ ORDÍT, UGYE?

Panaszlod, nem értenek meg. Nem is hagyod.
Ezt hallom.
Erre én: Szép Ernő már hagyná, aztán őt se.
És persze mit, hol mit.

Írtam már talán:

Nem járok, sehova nem járok.
Nem az, hogy sehova. Mondom: nem járok.
De lassan értitek meg.

Közelebről: mi a tematizálatlan?
Ha csak nézem a világ egészét?
Ha részletekkel bajlódom csak helyette?

A rész-egész játék kevés. A relációk adják a tematizálatlant.

Pl. egy vers, pontversem: csupa tematika. Mégis, ha a szerkezet a fontos, ha az együttes, az sugall, van tematizálatlan. A legnagyobb magyar versnek – *Esti kérdés* – is van tematizáltja és tematizálatlanja.

A Nagy Tematizálatlan = a tematikák ellenére létrejövő. És nem ügyeskedés, hogy nem mondom, „létrejövő *mi*.”

Nem ügy, nem ügyesség, nem teltség, nem üresség. Beckett tematizálatlanságok sokasága. De ha úgy nézem, a híres C. hercegnő is, még Mitya is a Karamazovokból, pedig ezzel sokat mondtam. Ellenben Camus főhőse, Mersault a sok apró dolgával? Az idegensége a tematizálatlanja! Ha ezt valahol unják, s inkább ne írjam örökké: rendben, hát akkor nem érdeklí öket a témakör. Mert hogy monoton a „mindig ugyanaz”? A szépség, a szerelem is mindig „ugyanaz”, és mégis nagyon sok kell – már ha egyáltalán! -, hogy *elég* legyen.

Sokszor madárkám se szereti már, ha írok.
Székemmel, gépemmel nem vagyok a horizontján.
De: a sok feljegyzés, jó, megtettem; ontván, rontván
összeírni belőlük valamit, jó, ez a rendje;
mégsem ez a rendje! Hitvány öntvény! Tönk kény.
Mert érzem, mind erősebben, nem akarom!
Tematizálatlan marad valami, ha nem írom össze „őket”.
S a tematizálatlan már végzetesen jobban vonz!!!
Ez a helyzet.

Írtam:

Kis helyzetünkbe
hogyan férne a nagy helyzet.
Ez a nagy helyzet.

S ez a koan egy haiku is.
Tematizálad?
Tematizálatlanod
a való téma!

Téma a való?
Ha tematizálatlan!
Ez való...

(S ide nem jöhet, hogy „téma”.)

Ezennel búcsúzom. Már az. Így legalább viccnek.
De hát nem is oly mindegy?

A témakör (se) legyen következetes. Ökör se örökletes. Lenne, bár nem értelmes, könyörületes.

Igen, yes, yes. *Ökör* se örökletes. Lenne könyörületes. S még ez:

El ne feledjük:

Kb. idézem: Tündér változatok színhelye a világ.

Tündér vándorlatok,
vándor tündérletek, mundérlatok.

Hérakleitoszi ezek,
prométheuszi azok,
tűzhelyek, tűzhelyzetek,
vízhelyek, vízhelyzetek.

Kétszer nem ugyanaz,
ha láng gyullad, úgy se.

Kétszer nem ugyanaz,
zsák, ha feltja, úgy se.

Ami ijedelmes,
mindig olyadalmas,
ami ilyedelmes,
nem folyton mundérlatos,
nem fojtón tündérletes,
közhelye-hatalmas.

Víz, hérakleitoszi
közhely, hűvös-tűz-hely!

Tűz... a franc egye meg, míg ezt skribáltam,
elfelejtettem, Karinthy, hogy a sparhelton forró a platni,
nem oltottam el a gázt. Szerencsére csak alig értem hozzá, de
akkor is! Ld. Weöres: a papír pőrén maradt része.

Tematizálatlan,
téma vagy avval is,
ha szunnyad, mi katlan,
ha – láva – kiforr is.
Tündér-mundér-pőrületen
Eljön az múltkor is.

ÉS ISM.: NEM AKARNÉM TÖBBÉ.

így, csöndesen
 újra: iszonyodva diszkréten,
 ha magamba nézek,
 s persze,
 nem láthatva egészét,
 de – attól, amitől – áthatva: semmit
 nem áhítva,
 de kínnal leszorítva
 – ha az igazat kell mondanom –
 azt mondhatom,
 s nem is kell nagyon
 erőltetni
 a kérdést,
 hagyjuk az agyon-
 köntörfalazást: ez ennyi:
 ezt mondhatom, ha kérdezik,
 inkább akarok-e még írni,
 vagy azt gondolom – jaj, mennyit írtam,
 lehet nézni,
 ott keresgélni, létezhessenek csak abban,
 s ezt itt azoknak
 ajánlom, akik ezt teszik!
 Nem, inkább nem akarón többé írni!
 S nem mint Beckettnél Krapp,
 nekem még a ma-nekem-lehető-mindenek
 beugranak, eszembe jutnak, de nem: igen, nem bírva,
 csöndes iszony, hogy nekem még... írni... nem, nem akarok írva.
 Többé már nem akarom írva.

És ahogy ma is pl. ott ülök verébkénk alkonyánál őmellette,
 nézem őt, a Picit, nézegetek asztala alól pár könyvet – a papírok és kötetek tömegé-
 ből, talán Ottliktól, hogy *Buda*, vagyis róla -, az ott rendszerezített
 jegyzőfüzetbe az ott befülkapcsolt golyóstollal beírom nehézkesen a leg-
 szokványosabb, legtematizálatlanabb kérést: az itt elébb felsoroltakra gondolva:
 „Istenem, óvj minket.”

Ez akkor meg van írva, nem kell összegezni napra nap, nem kell külön megírni.
 Egy kérdéssel kevesebb.

A majdnem utolsó tematizálatlan ez – az utolsót nem tudjuk -: *egy* kérdéssel ke-
 vesebb. Az utolsónál már semmi kérdés.

Mert épp kettesben vagyunk, azt mondom neki: „Aludj jól, Pici.” Főmedvém fejét
 megsimogatom, sok medve-és-madár fotót megnézek, itt is adódik 15-20 simítás,
 aztán jön...

Hallottam a minap: öregkori hibbanás jele, hogy menekülne az ember a vízszintes testhelyzetből. De nem, nem, mondogatom magamban, ahogy alacsony fekhelyemen elaludni próbálok, örülj, hogy magad lehetsz, senkivel nem összezárva, magad szeretteiddel, mikor mely szereposztásban, és...

„Istenem, óvj minket... ha lehet.”

Tovább A Kis...

E közbevetés után jöjjön a tényleges Kis Tematizálatlan. Ld. Pilinszky, hogy – kb. – ezért tanultam járni, ezekért a kései, keserű léptekért. Pontosítandó.

Beugrik egy szóvicc a rémes „pontosítás” szóra.

Pontosituált.

Mert nem rémes ez, mindig? Szép Ernő is milyen henyének látszó, nem pontosított – de nem is pontosítandó – központoszással stb. írt. Na és akkor?

Postásom hat hét betegszabadság után: újra. Mindig viccelődünk.

Aludtam, csengetése felébresztett. Arra, hogy egy viccemet végképp – ?! – megoldottam. El is meséltem neki. András, emlékszel arra még, mi volt az, hogy: „Mit jelent az, ott?” Nem emlékezett klasszikus viccemre. „Azt, hogy ott basszák meg. De... most megvan a jobb változat.” – „???” – „Mit jelent viszont az, hogy ott basszák meg?” kérdem. – „???” – „Mindent”, hangzik válaszom.

Mivel egy DOLGI c. folyóirat – egy kiadó lapja – példányát hozza, eltöprengek a... dolgon. Erre jutok:

A DOLGI úgy DOLGI,
ahogy a DOLGI DOLGI.

A Tandori úgy Tandori,
ahogy Tandori Tandori.

Erre a fajta logikai alapjátékra a legkevésbé vevő a jó itteni.

Nem véletlen, hogy a naprakész érdeklődésű Mészöly Miklós hozza fel az úgy példáját-elvét egyik kiváló esszékötetében. Mészöly az egzisztencializmusból kicsit kiment a „nemzet, emberiség” felé, de nagy, gazdag örökségünk az életművének e filozófiai része.

Alaphelyzetem – s ha nem mondtam volna: figyeljük meg, mit őrzök meg a kudarcos „Nagy”-ból –, hogy nem...

...akarok? Nem akarok?

Nem. Senkivel sincs mit. Találkozni/nem, érintkezni/nem, beszélgetni/nem stb.

Tehát nem „nem akarok”. *Nincs mit!!!*

Mekkora különbség.

Külsőt nem tartok. De már külsőm sem tart engem. Minden fizikai: külső. Nyolc fogam hagyott el, tört belém, bármelyik akár halálosan is belobbanhat... járni nem bírok szinte sehogy... de hát ez a te járásod, most már, mondom karkán. Egy öreg emberé. Fejem hatféleképp fáj, s ha mész hatása, az a mész az ereken lehet. Rémes erejű a szeszélyesen jelentkező szorítás. Sérv kezdeményem van, 2 kilónál többet nem „cipelhetek” ezért se, de eleve olyan gyenge vagyok, hogy 500 méter járás, 1,2 km óráatlaggal, és verítékezve lihegném ki valahogy 1 és fél óra alatt. Minden kezdeményhez gyenge vagyok. Az íráshoz is, fizikailag. Pszichofizikailag. 10-12 ízületi fájás. A fogaktól is immár? Egyetlen percemet nem bírom – nem *nem akarom!* – érintkezésre fordítani, verébkémet és Főmedvémet leszámítva. Elképzelhetetlen, hogy „időpontra menjek”. Rongyaimon kívül bármi akceptálható ruhát öltsek, orvoshoz pl. A végsőkig kockáztatok. Csak annyit kérek: semmi véleményt nem kérek! Én se tudom, mi lesz.

Várom ennek is itt a végét. Ne kelljen már írnom! NEEEE!

Na. Ha iszom fél deci piros bort, annyit se, megint egy ilyet, megint... mintha végigjárnám Bécsemet. Isten óvjon. Soha nem megyek sehova. Nem szólva: egy busz alacsony lépcsőjéről csak lemászni tudok, villamosra fel alig, vonatra végképp nem. Valamik véget érnek. Csak *maradna* így.

Megiszom ezeket a fél deci vörösborokat, és ott vagyok, kedv szerint, Bécsben pl. a kedves utcáimban. De ez ritka eset. Sehol sem akarok ott lenni. Itthon akarok lenni, madárkámmal.

A kártyáról írtam az eldobott – de ideiktatott – Nagy Tematizálatlanban.

Mi van még? Nemcsak mondani nem akarok magamról senkinek semmit, de véleményem sincs senkiről. Az már, legjobb esetben, az események által ki van kényszerítve. Nekem aztán eleve ugyan nem volna!

Nem az, hogy bárkire-bármire is akarnék – senkire, semmire ne akarnék – gondolni. Hanem akkor nem tudok másra gondolni, pl. helyette! Minden elfogja a helyet.

A minek-a-helyét, pláne, szerintem!

„Csak egy percet se tudok senkinek se adni”: kimondva ez túl durva. Közben pedig sokkal elemibb, abszolútabb.

Eszményi érintkezés. Nekem: akár eszmei is. Példa.

„Mondja, mondja a magát.

Én meg: nem mondom, nem mondom a magamét.

A magamét se, sőt, se, az egész.” Több, mint néma.

Mármost, ha nem mondtam volna, Schwitters mondta, csinálta stb. ezeket az abszurd ragozásokat etc. Közben... jó ég!

Könnyekig meg vagyok rökönnyödve, micsoda öndicséretekre ragadtatta magát. Igaza volt, én mégsem teszem.

Mi maradhat meg az eldobott – bár itt, leégetésemre épp, közölt – részből?

Rájössz, Olvasóm.

Az APA... – A látható és láthatatlan, jó, a pontverseket majd elemeznem kéne... de nem akarok írni. És beszélni se sokkal jobb, mint írni. De telefonon még elmondanám. Szerkesztőmnnek pl. Üdv, jó szerkesztőm. Persze, hogy dolgozunk még. Persze, hogy rájössz, Olvasóm – nem bírok írni tovább! -, mit mentenék át ide... Jól kell d.u. a *semmi*.

S persze, hogy leülök Pici, verébkém mellé, feljegyzem a mai...

... „Istenem, ha lehet, óvjál minket”-et. Szeretteimet mind. De ez a rohanás, ha a pascali akadályokat félresöpöröm, ha nem is, utam, csakis a szakadékba vezethet.

A pusztulás lenyomorodott, teljes, megválthatatlan (mi az?) magányába. Ezért lesz minden. Ezért lesz-volt. Schwitters, Diebenkorn, Klee, Feininger stb. mind a semmiben. Csak az érthetetlen öngyilkos, csodás mediterrán-orosz,

négy-gyermekes-apa, a negyvenvalahány éves Nicolas de Staël öngyilkossága marad: telikolorit titok.

NEEEM! NEM!! NEEM!!!

De – plusz – képzeljük:

NEM BÍROK ÍRNI-AKARNI, SÓT!

Erre egész egzisztencialitással rábólintok, (ld. J. A. kancsít kb.), helyes, csak lehessen *nem!!!*

De kb. ugyanígy: olvasni sincs *érkezőselem*. Gépelni, véglegesíteni: belőlem bármit: *nincs érkezőselem*. Holott itt van minden. Schwittersről is, Feiningerről is pl., mennyi mindent írhatnék. Akár a tematizált egzisztencialitásokról (!!) is mi minden van már ismereteim „tárában”, ebben az... igen, akár... egzisztencialításban. De egyáltalán nem bírok így írni akarni! Nem. Ez elemi. *Tudom* őket. És nem. Egzisztencialitás és bennem/velem? Mi más. Némaság. Nyilatkozás: semmi! „Miért kellene.” (Ottlik)

*

De – nevetséges! többről van szó! – semmi „nem”. Odaülök madárkámhoz, ő ma társas, tenyerembe mászik, sérült lábát is jól *tartja* így. Érintkezünk: körmöm stb. Türelmetlenebb lesz, rendben, eljövök. Nézem a tv-ben a fantasztikus bécsi erdőket. Most kicsit ott élek. Béke van. Minden napnak triplán örülni kell!

